

V Avstriji delujeta dve slovenski založbi: Mohorjeva založba Celovec in založba Drava.

Slovenske zamejske založbe

Lucija Kavčič, foto: Matic Štojs, Aconcagua/Wikimedia Commons, arhiv Demokracije

Slovenske zamejske založbe so pomembne soustvarjalke slovenskega založništva, ki ohranjajo slovenski jezik in kulturo v Italiji in Avstriji. Pri Slovencih v Porabju na Madžarskem pa vse izhaja v tedniku Porabje oziroma ob njem.

V Avstriji delujeta dve zamejski založniški hiši, v Italiji pa je slovenskih založniških hiš pet. Vse so izredno pomembne zaradi skrbi za ohranjanje in promocijo slovenskega jezika ter organiziranje slovenskih kulturnih dogodkov, pomembno pa prispevajo tudi k založniški dejavnosti matične Slovenije. Mohorjeva založba Celovec na avstrijskem Koroškem se lahko pohvali z zelo dolgo tradicijo, saj je po razpadu avstro-ogrske monarhije nadaljevala poslanstvo Družbe sv. Mohorja, ustanovljene leta 1851, kot najstarejše slovenske založbe ter po medvojnem obdobju in drugi svetovni vojni doživela

vnovični zagon v začetku 50. let 20. stoletja. V 80. letih se je začela posvečati tudi nemško govorečemu bralstvu. Na vrhuncu razvoja v 90. letih je njen letni nabor štel 50 do 60 novih knjižnih naslovov, danes pa letno izda okoli 30 knjig. Izdaja tudi učbenike za učenje slovenščine v koroškem zamejstvu. Financiranje Mohorjeve založbe Celovec zagotavljajo prodaja, subvencije in širše dejavnosti založbe. Poleg nje na avstrijskem Koroškem že okoli trideset let deluje založba Wieser, ki se je v začetku leta povezala z založbo Drava, ki letos praznuje 63 let. Lani so pri založbi Wieser izdali 31 knjig, med njimi slovensko-angleške

pesmi Edvarda Kocbeka Roki/Hands in knjigo Brede Smolnikar Wenn dort oben die Birken Blätter treiben, ponatisnili pa so 43 del. Dejavnost te založbe sega tudi na televizijsko področje, kjer so znotraj serije Der Geschmack Europas/Okus Evrope posneli filme o Krasu in Goriških brdih, Istri in o. V strateški povezavi med založbama, ki se je, kot omenjeno, zgodila v začetku leta, bodo ohranili samostojna programa obeh hiš. Tako pri založbi Drava letos načrtujejo izdajo od 15 do 20 knjig.

Zadruga Goriška Mohorjeva

Na Goriškem v Italiji že od leta 1923 deluje Goriška Mohorjeva

družba, ki je bila ustanovljena z nadškofijskim dekretom, ker zaradi rastočega fašističnega nasilja niso mogli redno in brez nevarnosti dobivati knjig iz Celja iz tamkajšnje Mohorjeve družbe. Že leta 1924 je med svoje člane razposlala svojo prvo knjižno zbirko s koledarjem in ohranila tradicijo vse do danes, le v času fašističnega pritiska je bilo delovanje okrnjeno in podvrženo cenzuri. V 30. letih minulega stoletja so naklade posameznih knjig dosegle tudi 25.000 izvodov. To število se je znatno zmanjšalo po koncu druge svetovne vojne. Leta 1993 je bila ustanovljena Zadruga Goriška Mohorjeva, katere del so postale

istoimenska založba, tednik Novi glas, ki je praznoval 20 let izhajanja, a je v zadnjem času v resni finančni stiski, in otroški mesečnik Pastirček. Med pomembnejšimi dosežki založbe je 20-letno izhajanje Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Družba letno izda od osem do dvanajst knjig, precej pozornosti namenja tudi publikacijam za italijanske bralce.

Tržaške založbe V Trstu ima od leta 1961 svoje domovanje Založba Mladika. Tega leta je izšla pesniška zbirka Brune Marije Pertot »Moja pomlad«. Revija z enakim naslovom, Mladika, je začela izhajati že pet let prej in je letos vstopila v 60. leto izhajanja. Založba Mladika izda od 15 do 20 knjig na leto, večinoma avtorjev s tržaškega, goriškega, včasih koprškega območja. Izid knjig finančno podpira Urad RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Dežela Furlanija - Julijska krajina. Za prevode, pred nedavnim je v italijanščini izšel roman Alojza Rebule Senčni ples, pa zaprosijo za prispevek Javno agencijo RS za knjigo. Še daljšo zgodovino kot založba Mladika ima Založništvo tržaškega tiska, ki si že od leta 1945 prizadeva za izdajanje kakovostnih knjig. Zlatoto obdobje založbe so bila 70. in 80. leta, ko je bilo pri Založništvu tržaškega tiska zaposlenih več kot 300 ljudi, poleg knjig pa so izhajali tudi kasete in plošče. Po razpadu Jugoslavije je tudi pri tej založbi prišlo do velikih sprememb in skoraj bi jo zaprli. Danes je pri založbi redno zaposlena le ena oseba. S pomočjo zunanjih sodelavcev izdajo okoli deset knjig na leto, financirajo pa se s prispevki Dežele Furlanije - Julijske krajine in urada za Slovence v zamejstvu ter z lastnimi sredstvi od prodaje.

Založbe Benečije V Italiji mnoge založbe delujejo v okviru zadrug. Leta 1998 je bila v Čedadu ustanovljena Zadruga Most, ki izdaja časopis Dom. Ta v italijanskem in slovenskem jeziku ponuja bralcem poglobljen pogled v življenje Nadiških in Terskih dolin, Kanalske doline, Rezije in Posočja. Hkrati izdaja

Zadruga Most ureja oddajo v slovenskem narečju Okno v Benečijo na videmskem radiu.

VRTEC V PORABJU Dvojezični vrtec v Števanovcih v Porabju praznuje 30 let obstoja. Prireditve ob 30-letnici dvojezičnega vrtca, ki je potekala 29. januarja 2016, se je udeležil tudi minister Gorazd Žmavc in bil na njej tudi slavnostni govornik. Pred tem se je v slovenskem kulturnem in informacijskem centru Lipa v Monoštru srečal s predstavniki slovenske skupnosti v Porabju in z zagovornico slovenske narodnosti v madžarskem parlamentu. Gostitelji so ministra seznanili z aktivnostmi v letu 2015 in načrti za leto 2016. V pogovoru so bila izpostavljena priporočila XV. zasedanja slovensko-madžarske mešane komisije za spremljanje sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji in slovenske narodne manjšine na Madžarskem, ki se nanašajo na slovensko skupnost v Porabju in zavzetost za njihovo uveljavitev. Na 30-letnici vrtca je minister Žmavc poudaril pomen znanja in rabe slovenskega jezika, ki je bistvenega pomena za ohranitev in razvoj slovenske identitete. Ustrezna kombinacija družinske vzgoje in vrtca lahko dajeta otrokom optimalno možnost razvoja na vseh področjih, še posebej na področju znanja in rabe slovenščine. Letos v vrtcih v Porabju prvič delujeta dve vzgojiteljici iz Slovenije, za kateri je sredstva zagotovil urad za Slovence v zamejstvu in po svetu. L. K.

V Trstu ima od leta 1961 svoje domovanje založba Mladika.

informacijski bilten Slovencev v Italiji Sloveni in Italia - Slovit, ki italijanskim bralcem odkriva položaj manjšine. Zadruga ureja tudi oddajo v slovenskem narečju Okno v Benečijo na videmskem radiu, slovensko stran v tedniku la Vita Cattolica ter z novicami opremlja več zamejskih spletnih portalov. Vsako leto izda tudi nekaj knjig. Lani je med drugim izdala prevod romana Franceta Bevka Kaplan Martin Čedermac ter priredbo istega romana v narečni slovenščini v stripu Morena Tomasetiga. Zadruga se financira z naročninami Doma, s prodajo knjig in prispevki za slovensko manjšino urada za Slovence v zamejstvu ter italijanske države. Zadruga Novi Matajur od leta 1991 izdaja tednik Slovencev videmske pokrajine Novi Matajur, ki ima sedež v Čedadu. Časopis je dvojezičen, ob knjižni slovenščini posveča posebno pozornost slovenskim dialektom, od nadiškega do rezijanskega. Zadruga je tudi založnik revije Galeb, ki je zelo razširjena po šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, Goriškem in Videmskem. Berejo jo osnovnošolci do približno 6. razreda. Mladinska revija Galeb je nastala leta 1954, da bi širila slovenski jezik in kulturo med pripadniki mlajše generacije Slovencev v Italiji, in izhaja v desetih številkah letno. Vsako leto izide tudi Galebov šolski dnevnik, ki ga že več kot dvajset let prejemajo vsi slovenski osnovnošolci iz Furlanije - Julijske krajine. Vsako leto izide tudi sveženj ilustriranih Galebovih knjig mladinske literature, ki dopolnijo in sklenejo mladinsko ponudbo založbe Novi Matajur. Hkrati zadruga v zadnjih letih sodeluje pri izdajanju knjig, ki so izšle v okviru zamejskega projekta Koderjana, ki bo letos doživel svojo deseto izvedbo. Protagonist projekta je vsako leto drug slovenski pisatelj iz matice ali zamejstva, ki med enotedenskim bivanjem v vasi Topolovo napiše svojo zgodbo. Zadrugo finančno podpirata obe: italijanska in slovenska država. **D**